

підсистема характерологічних особливостей особистості: сміливість; готовність до ризику; самостійність; ініціативність; впевненість у своїх силах та здібностях; цілеспрямованість; наполегливість; уміння довести почату справу до кінця; працелюбність; емоційна активність;

підсистема творчих умінь: проблемне бачення; здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей; здатність до дослідницької діяльності; розвинуте уявлення, фантазія; здатність до виявлення протиріч; здатність до подолання інерції мислення; уміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію; здатність до міжособистісного спілкування;

підсистема індивідуальних особливостей психічних процесів: альтернативність мислення; дивергентність мислення; точність мислення; готовність пам'яті, асоціативність пам'яті; цілісність, синтетичність, свіжість, самостійність сприйняття; пошуково-перетворювальний стиль мислення [7, с.129].

Необхідно відмітити, що кожна особистість здатна до творчості, в ній вона розкривається з найбільшою повнотою. Але ця здатність у різних людей є неоднаковою. "Саме тому можна спостерігати такі парадоксальні на перший погляд явища, коли одні люди вносять творче начало в найбільш рутинну працю, а інші – рутинно здійснюють творчу за своїм характером діяльність" [3, с. 40].

Найважливішим критерієм якісного становлення особистості учителя та його професійної творчої діяльності є соціальна потреба у творчій праці. Як зазначає Н.Кичук, педагогічна творчість має стати рисою кожного педагога, набути масового характеру [2]. Про це треба пам'ятати майбутнім учителям, стрижнем професійної діяльності яких має бути не лише доброзичливе спілкування та любов до дітей, гармонія розуму й почуттів, а й прагнення до життєтворчості.

Висновки. Таким чином, творча діяльність учителя відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні інтелектуального, духовного та творчого потенціалу учня. Вона визначає вектор успішної самореалізації особистості, яка залежить від бажання і вміння пізнавати нове, її впевненості у власних можливостях, рівня розвитку її творчого мислення, комунікативності, вміння виявляти творчий підхід у побудові і реалізації власних життєвих планів, у продуктивній професійній діяльності. Перспективи подальших досліджень лежать в площині визначення стану готовності майбутнього вчителя до творчої педагогічної діяльності в умовах професійної підготовки в університеті.

Література

1. Алексеев М. И. Диалектическая природа творчества / М. И. Алексеев // IV семинар по проблемам методологии и теории творчества. – Симферополь, 1984. – С. 19-21.
2. Кичук Н. В. формування творчої особистості вчителя / Н. В. Кичук. – К.: Либідь. – 1991. – 96 с.
3. Кучерявий І. Т., Клепиков О. І. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: Навчальний посібник / І. Т. Кучерявий, О. І. Клепиков. – К.: Вища школа, 2000. – 288 с.
4. Никитина Н. Н. Введение в педагогическую деятельность: Теория и практика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Н. Н. Никитина, Н. В. Кислинская. – М.: Издательский центр Академия, 2007. – 224 с.
5. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посібник. 2-ге вид., доп. / В. А. Роменець. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
6. Семенова А. В. Організація та управління творчою діяльністю старшокласників на уроках природничо-математичного циклу: навч. посіб. для студ. пед. закл. освіти та вчителів природн.-мат. циклу загальноосвітніх шкіл / А. В. Семенова. – Одеса: Друк, 2001. – 207 с.
7. Сисоева С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоева; АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К.: Поліграфкнига, 1996. – 406 с.
8. Мірошник С. І. Психолого-педагогічні умови оптимального творчого самозростання учнів старших класів у процесі вивчення української літератури / С. І. Мірошник // Народна освіта. – Режим доступу: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/7/statti/2miroshnuk/2miroshnuk.htm> – Заголовок з екрану.

УДК 378.147.34:165.742

Денсжніков С.С.

директор музею університету,

аспірант кафедри філософії

та соціології Сумського державного

педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

ПІЗНАВАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕМІНАРУ З ТРАНСГУМАНІЗМУ В КУРСІ ФІЛОСОФІЇ

Стаття присвячена проблемі пізнавально-виховного потенціалу семінару з трансгуманізму в курсі філософії у вищій школі у умовах сучасності. Особливий акцент в статті присвячений методичним, організаційним та виховним аспектам впровадження новітніх досліджень в галузі філософії науки з проблем трансгуманізму у навчально-виховний процес вищої школи.

Ключові слова: семінар з філософії, навчально-виховний процес, евристичний потенціал, трансгуманізм, вища школа.

Денежніков С.С. *Познавательльно-воспитательный потенциал семинара по трансгуманизму в курсе философии в высшей школе: вызовы современности*

Статья посвящена проблеме эвристически-воспитательного потенциала семинара по трансгуманизму в курсе философии в высшей школе в условиях современности. Особый акцент в статье посвящен методическим, организационным и воспитательным аспектам внедрения новейших исследований в области семинаров по философии по проблемам трансгуманизма в учебно-воспитательный процесс высшей школы.

Ключевые слова: семинар по философии, учебно-воспитательный процесс, эвристический потенциал, трансгуманизм, высшая школа.

Dyenyehznikov S.S. *The Heuristic and Educational Potential of Transhumanism's Seminar in Courses of Philosophy in Higher Education: Contemporary Challenges*

This article is devoted to the problem of heuristic and educational potential of the seminar of transhumanism in course of philosophy in high school in terms of modernity. Particular emphasis in the article is paid to methodological, organizational and educational aspects of the implementation of the latest research in seminars of philosophy on transhumanism in the educational process of higher education.

Key-words: seminar on philosophy, the educational process, heuristic potential, transhumanism, high school.

Розвиток освіти в умовах сучасності багато в чому залежить від соціально-економічних, політико-правових та духовно-культурних аспектів функціонування сучасного суспільства. Поряд з розвитком економіки вища освіта посідає чільне місце, як один із напрямків виробничих відносин суспільства. Переживаючи постійні структурні зміни реформування вищої освіти базується на фундаментальних змінах у розвитку фундаментальних та прикладних наук відповідно до потреб сучасної людини.

Філософія як базова дисципліна, яка посідає провідне місце в системі університетської освіти та якісної підготовки висококваліфікованих кадрів повинна в першу чергу реагувати на будь-які зміни в навчально-виховному процесі вищої школи не кажучи вже про зміни в суспільному житті.

Розвиток нових наук і технологій сучасного суспільства знань вносить корінні зміни в потенціал навчально-виховного процесу вищої школи. Справа в тому, що розвиток освіти не завжди встигає за фундаментальними дослідженнями в галузі наук, а розвиток останніх зумовлює корінні зміни в світоглядних, онтологічних, гносеологічних та аксіологічних аспектах функціонування суспільства.

Подібний стан та розвиток вищезгаданих процесів зумовлює появу нових та зміну усталених підходів до організації процесу навчання філософії у вищій школі. Вагомим аспектом у цій проблемі виступає співвідношення традиції та новачі у методах та формах організації навчально-виховного процесу. Зокрема на сучасному етапі розвитку, поряд з класичними формами організації навчання у виші, використовуються нові підходи до організації та проведення семінару з філософії, відповідно до вимог і потреб молоді.

Семінар з філософії - це такий вид навчального заняття, при якому в результаті попередньої роботи над програмним матеріалом і викладача і студентів, в обстановці їх безпосереднього та активного спілкування, в процесі виступів студентів з питань теми, що виникає між ними, дискусії і узагальнень викладача, вирішуються завдання пізнавального і виховного характеру, формується світогляд, прищеплюються методологічні та практичні навички, необхідні для становлення кваліфікованих фахівців, що відповідає вимогам державного стандарту освітньої галузі суспільствознавства.

Виділяють три типи семінарів з філософії, прийнятих в університетах: 1) семінар з метою поглибленого вивчення певного тематичного курсу, 2) семінар, проведений для глибокого опрацювання окремих, найбільш важливих і типових в методологічному відношенні тем курсу або навіть окремої теми, 3) спецсемінар дослідницького типу по окремим частковим проблемам науки для поглиблення їх розробки.

Разом з тим проведення семінару з філософії має свою специфіку. Вона визначається насамперед самою сутністю філософії як теретичного вчення, яке прагне осягнути всезагальне у світі, людині та суспільстві. Семінари передбачають формування у студентів навичок філософського аналізу, теоретичного і фактичного осмислення різних аспектів об'єктивної реальності.

Звідси основна мета семінару з філософії (зокрема, проблем трансгуманізму) полягає не стільки в збагаченні пам'яті, скільки в розвитку здатності самостійного творчого мислення, в оволодінні методами теоретичної та практичної діяльності. Семінар - своєрідна колективна праця, за якою студенти і викладач об'єднуються в один загальний процес його підготовки та проведення. Для студентів головне завдання полягає в тому, щоб засвоїти зміст навчального матеріалу теми, яка виноситься на обговорення, підготуватися до виступу і дискусії. Викладач крім власної підготовки до семінару повинен надати дієву методичну допомогу студентам.

Однією з ключових тем у курсі філософії змістовного модулю з проблем соціальної філософії виступають різноманітні концепції суспільства та його трансформації під впливом високих технологій. Одним з вагомих напрямків у сучасному філософському дискурсі про проблеми людини і суспільства майбутнього виступають ідеї трансгуманізму. Трансгуманізм – це раціональний, заснований на усвідомленні досягнень та перспектив науки світогляд, який визнає можливість та бажаність фундаментальних змін в стані людини за допомогою передових технологій з метою ліквідації страждань, старіння, смерті та значного поліпшення фізичних, розумових та психологічних можливостей людини.

Деякі з теоретиків трансгуманізму вважають, що доба транслюдства вже настала, оскільки потенціал людського тіла та розуму вже значно збільшився, завдяки використанню багатьох сучасних інструментів.

Очікується подальший прогрес у створенні та використанні нових глобальних систем зв'язку, методів модифікації тіла та подовження терміну життя. Засоби, якими трансгуманісти збираються скористатися для наближення доби постлюдства, включають: молекулярну нанотехнологію, генну інженерію, штучний інтелект, терапію проти старіння, нейроінтерфейс, програми для керування інформацією, ліки для поліпшення пам'яті, вживлені комп'ютери, економічні винаходи, когнітивні технології. В цілому, технологічні й соціальні винаходи, що збільшують загальну економічну ефективність, як правило, допомагають і досягненню трансгуманістичних цілей.

Дана проблематика досліджень викликає появу нових методів у процесі викладання та нових підходів до форм та організацій навчально-виховного процесу. Розглянемо більш детально методичні засади організації та проведення семінару з трансгуманізму.

За умови дотримання вимог методики проведення семінар з трансгуманізму виконує багатогранну роль: стимулює регулярне вивчення студентами першоджерел та іншої літератури, а також уважне ставлення до лекційного курсу; закріплює знання, отримані студентами при прослуховуванні лекції і самостійної роботи над літературою; розширює коло знань, завдяки виступам студентів і викладача на занятті; дозволяють студентам перевірити правильність раніше отриманих знань, виокремити в них найбільш важливе, істотне; сприяє перетворенню знань у тверді особисті переконання, розсіює сумніви, які могли виникнути на лекціях і при вивченні літератури, що особливо добре буває у результаті зіткнення думок, дискусії; прищеплює навички самостійного мислення, усного виступу з теоретичних питань, відточує думку, привчає студентів вільно оперувати термінологією, філософськими поняттями і категоріями; створює широкі можливості для усвідомлення та використання філософії як методології наукового пізнання і перетворення світу, застосування найбільш загальних законів і категорій, філософських принципів до аналізу суспільних явищ і наукових проблем, особливо профілюючих для даної семінарської групи; надає можливість викладачу систематично контролювати рівень самостійної роботи студентів над першоджерелами, іншим навчальним матеріалом, ступінь їх уважності на лекціях; дозволяє вивчити думки, інтереси студентів, служить засобом контролю викладача не тільки за роботою студентів, а й за своєю власною як лектора і керівника семінару, консультанта і т. д.

Семінар з трансгуманізму починається зі вступного слова викладача (5-7 хв.). У ньому викладач називає тему семінару, мету, задум і завдання. звертає увагу на вузлові проблеми для обговорення, вказує порядок проведення заняття. За формою вступне слово має бути лаконічним, логічно струнким, володіти емоційно-психологічною дієвістю. Тут важливим аспектом є процес «підведення» студента до проблематики, яка досліджується, зокрема проблем трансгуманізму.

Сам семінар з трансгуманізму можна поділити на декілька змістовних, проблематичних блоків, зокрема:

1. Історія становлення даного терміну, його місце та роль в системі філософського знання (**Ключові поняття блоку: історія філософії, трансгуманізм, субстанціалізм, функціоналізм, антропологія, екстропіанство, імортадізм, космізм**);

2. Система сучасних підходів до проблем трансгуманізму під впливом розвитку супертехнологій сучасності (**Ключові поняття блоку: високі технології, високі наукомісткі технології, нанотехнології, біотехнології, інформаційні технології, когнітивні науки, комплекс NBIC-конвергенції**);

3. Виявлення світоглядних аспектів функціонування трансгуманізму як філософської течії (**Ключові поняття блоку: світогляд, життя, розум, людина, антропність, штучне, завантаження, цифрове безсмертя**);

4. Роль провідних надтехнологій у процесах фундаментальних змін у людині та суспільстві (**Ключові поняття блоку: надтехнології, супертехнології штучного інтелекту, транслюдина, постлюдина, НІ-НУМЕ, еверетика**);

5. Розгляд проблем впровадження високих технологій у життя людини та суспільства (**Ключові поняття блоку: кріоніка, евгеніка, парадиз-інжинірінг, проектування майбутнього**);

6. Аксіологічні цінності і негативи досягнень сучасних супертехнологій та трансгуманізму (**Ключові поняття блоку: цінності, етика онтологічний імператив трансгуманізму, ризик та ін.**).

Найважливішою частиною семінарського заняття є обговорення питань. Залежно від форми заняття викладач, сформулювавши перше питання, пропонує виступити бажаним або зробити повідомлення (фіксований виступ), заздалегідь підготовлене студентами. Успіх семінару багато в чому залежить від змісту виступів, доповідей, рефератів студентів. Тому викладачу важливо визначити до них вимоги, які повинні бути достатньо чіткими і в той же час не настільки регламентованими, щоб сковувати творчу думку студентів. Як показує досвід проведення семінарів, у виступах студентів повинні знайти відображення теорія розглянутого питання, аналіз відповідних принципів і підходів. Висунуті теоретичні положення повинні бути підкріплені фактами, прикладами, ілюстраціями з життя, з досягнень науки, мистецтва.

Порядок ведення семінару може бути найрізноманітнішим, залежно від його форми і тих цілей, які перед ним ставляться. Але в будь-якому випадку необхідно створювати на ньому атмосферу творчої дискусії, живого, зацікавленого обміну думками. Проте дискусія не самоціль. Вона корисна, якщо сприяє глибокому

засвоєнню обговорюваного питання. В ході семінару важливо, щоб студенти уважно слухали і критично оцінювали виступи товаришів.

Як і в навчальному процесі в цілому, основною і провідною функцією семінару є функція пізнавальна. Якщо заняття добре підготовлено, в процесі обговорення на семінарі конкретних філософських проблем вимальовуються їх нові аспекти, поглиблюється їх обґрунтування, висуваються положення, що не були залучені раніше до уваги студентів.

Дискусія на семінарі повинна бути доброзичливою і коректною. Етика дискусії передбачає, щоб її учасники проявили принциповість і послідовність в судженнях, відповідальність за свій виступ. Це виражається в науковій вагомості зауважень і контраргументів, змістовності вираження думки, точності у визначенні понять, повноті та правильності викладу думки опонента при критичному аналізі.

Глибоке розуміння найбільшого теоретичного багатства, формування філософського світогляду необхідно пов'язати з твердженням гуманістичної моралі, сучасних естетичних критеріїв. Виховні можливості науки, зрозуміло, не реалізуються автоматично. Ними потрібно вміло скористатися при організації самостійної роботи студентів, у змістовній і гнучкій методиці проведення семінарських занять.

Нарешті, семінару властива і функція контролю за змістовністю, глибиною і систематичністю самостійної роботи студентів, що є допоміжною по відношенню до вищезазначених функцій. Саме на семінарі розкриваються сильні і слабкі сторони в оволодінні студентами філософської науки ще задовго до іспитів, що дає викладачеві можливість систематично аналізувати та оцінювати як рівень роботи групи в цілому, так і кожного студента окремо і відповідним чином реагувати на негативні сторони в оволодінні філософії. Сказане не виключає можливості інших форм контролю, наприклад, індивідуальних співбесід.

На семінарських заняттях різного типу функція обліку і контролю виявляє себе в різних ступенях: при менш складних формах, розрахованих на менш підготовлену групу, функція контролю виявляється в більшій мірі (наприклад, при розгорнутій бесіді), при використанні ж більш складних форм (виступи з рефератами) – меншою. Тим не менш, на такому семінарі пізнавальна, виховна функції і функція контролю та обліку виступають в єдності та взаємозв'язку; в залежності від типів і форм семінарів змінюється лише їх співвідношення за визначальністю пізнавальної функції. Мабуть, тільки при такій формі, як семінар-колоквиум, що має безпосереднім завданням перевірку знань у пасивної частини учасників семінарських занять, контрольна функція превалує.

При розробці методики семінарських занять важливе місце займає питання про взаємозв'язок між семінаром і лекцією, семінаром та самостійною роботою студентів, про характер та способи такого взаємозв'язку. Семінар не повинен повторювати лекцію, і, разом з тим, його керівнику необхідно зберегти зв'язок принципових положень лекції з вмістом семінарського заняття.

На обговорення виносяться, як правило, 2-3 питання. Відповідно до них створюються «малі полемічні групи» – по дві на кожне питання. Одна з них розкриває суть проблеми (в тому числі і невирішену в науці) і пропонує її вирішення, а інша виступає в якості опонентів, висуває контраргументи і своє розуміння шляхів виходу із ситуації. Успіх тут багато в чому залежить від керівника семінару, який виступає в якості режисера, від його вміння створити на занятті психологічний комфорт, обстановку свободи і розкутості учасників семінару, від суворого дотримання етики дискусії.

Семінар-диспут вимагає ґрунтовної підготовки від усіх його учасників, особливо провідних полемічних груп. У заключному слові викладач оцінює результати дискусії, роботу на семінарі полемічних груп та їх ведучих, а також кожного учасника семінарського заняття окремо. Кожна з розглянутих форм семінарських занять має як сильні, так і слабкі сторони, тому доцільно щоразу вибирати ту форму, за допомогою якої можна найкращим чином досягти мети на майбутньому занятті. Треба враховувати, що використання в навчально-виховному процесі різних форм семінарів виправдано психологічно, оскільки зміна характеру мисленнєвої діяльності загострює інтерес у студентів до теоретичних проблем, активізує їхню увагу і творче мислення. Викладач має право на вибір як форми, так і методики проведення семінарських занять.

Література

1. Артюхов И.В. Новые технологии и продолжение эволюции человека: Трансгуманистический проект будущего / И.В. Артюхов – М.: Изд-во ЛКИ/URSS, 2008. – 320 с.
2. Воронцов Б.В. Некоторые вопросы преподавания философии в вузе / Б.В. Воронцов // Философские науки. – 1991. – №5. – С. 75-81.
3. Краевский В.В. Науки об образовании и наука об образовании (методологические проблемы современной педагогики) / В.В. Краевский // Вопросы философии. – 2009. – № 3. – С. 77-82.
4. Липский Б.И. Курс философии как Урок свободы / Б.И. Липский // Философские науки. – 2009. – № 8. – С. 45-54.
5. Сафьянов В.И. О нетрадиционных формах организации занятий по философии / В.И. Сафьянов // Философские науки. – 1991. – № 6. – С. 19-26
6. Сергейчик Е.М. Философия образования и педагогика / Е.М. Сергейчик // Философские науки. – 2009. – № 8. – С.6-19.
7. Федоров Б.И. Школьное обучение. Главная цель / Б.И. Федоров // Философские науки. – 2009. – № 6. – С. 101-119.